

Asia: VN/1984/2019

Lausuntopyyntö työryhmämietinnöstä: Seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistus

Vapaaehtoisuuden puutteeseen perustuva sääntely

Mitä mieltä olette ehdotuksesta säätää raiskauksen ja muiden seksuaalirikosten keskeiseksi tunnusmerkistökijäksi vapaaehtoisuuden puute ehdotuksen mukaisesti?

”Joka on sukupuoliyhteydessä sellaisen henkilön kanssa, joka ei osallistu siihen vapaaehtoisesti, on tuomittava raiskauksesta...”

Rangaistavuus ei sanamuodon mukaan edellytä, että tekijällä olisi havaintoja kumppaninsa tahdosta, ja raiskaukseen voisi syyllistyä silloinkin, kun tekijä ei ole ollut selvillä kumppaninsa kielteisestä tahdosta. Muotoilu ei ole tyydyttävä tahallisuusvaatimuksen kannalta.

Tahallisuusvaatimuksen kannalta lainsäädäntötekniinen ratkaisu, perustuuko sääntely vapaaehtoisuuden vaatimukseen (”kyllä tarkoittaa kyllä” eli saa toimia, jos on lupa) vai kielteiseen tahtoon (”ei tarkoittaa ei” eli ei saa toimia vastoin kieltoa), ei ole aivan niin merkittävä kuin mietinnössä annetaan ymmärtää. Erottelulla viitataan eroon Ruotsin ja Saksan sääntelyissä, joissa Ruotsi edustaa edellistä ja Saksa jälkimmäistä sääntelymallia. Ehdotetussa Ruotsin mallin mukaisessa sääntelyssä tahallisuus edellyttää perustelujen mukaan, että tekijä on selvillä kumppaninsa vapaaehtoisuuden puuttumisesta. Tämä vastaa Saksan mallin vaatimusta, että hänen on oltava selvillä kumppanin kielteisestä tahdosta. Vapaaehtoisuuden puuttuminen ei nimittäin voi ilmetä muulla tavalla kuin että henkilö ilmaisee jollain tavoin ymmärrettävästi, ettei hän halua olla sukupuoliyhteydessä. Mallit eivät ole toisiaan poissulkevia ja niitä voidaan käyttää myös ristiin. Saksan malli täyttää Ruotsin mallia paremmin tahallisuusvaatimuksen, kun siinä edellytetään tekijän toimivan havaintojensa pohjalta.

Ero mallien välillä kuitenkin ilmenee passiivisuustilanteessa, jossa tekijällä ei ole havaintoa kumppaninsa tahdon suuntautumisesta. Perusteluissa on lähdetty siitä, että passiivisuudesta ei voida päätellä vapaaehtoisuuden olevan käsillä. Tämä on aivan hyväksyttävä lähtökohta ja

perustelee sitä, että omaksutulla Ruotsin mallilla päästään passiivisuustilanteessa helpommin syyksi lukevaan tuomioon kuin Saksan mallilla. Sen mukaan saa toimia, jos kielteistä tahtoa ei ole ilmaistu. Perusteluissa on kuitenkin otettu kanta, että joissain vakiintuneen parisuhteen tilanteissa sukupuoliyhteyden voisi aloittaa passiivisuustilanteissakin (s. 150).

Lainsäätäjän tarkoitus passiivisuustilanteissa jää nyt epäselväksi eikä ehdotuksessa ole otettu selkeää kantaa, miten sitä olisi arvioitava. Herää kysymys, soveltaisiko tähän tilanteeseen oikeuskäytännössä lähinnä huumausainerikoksissa syntynyt konstruktio, että tarkoituksellinen tietämättömyys ei poista tahallisuutta. Tätä ei ole mietinnössä käsitelty. Tarkoituksellinen tietämättömyys sisältää sen, että joissain tilanteissa tekijällä on rangaistusvastuusta vapautuakseen selonottovelvollisuus tunnusmerkistötekijöiden olemassaolosta. Mainittujen ongelmien ratkaisemiseksi pykälä voitaisiin muotoilla tavalla, jossa on aineksia molemmista malleista seuraavasti: ”Joka on sukupuoliyhteydessä sellaisen henkilön kanssa, joka ei osallistu siihen havaittavissa olevan tahtonsa mukaisesti vapaaehtoisesti, on tuomittava raiskauksesta...”

Tällöin tahallisuusvaatimus ilmenisi pykälästä yksiselitteisesti ja se silti rakentuisi edelleen Ruotsin mallille. Pykälä edellyttäisi uhrilta tahdon ja käyttäytymisen välistä johdonmukaisuutta sukupuoliyhteyden aikana ja toisaalta tekijältä, että hänellä on havaintoja kumppaninsa tahdosta, johon hän toimintansa perustaa. Kun teon arviointi jo pykälässä edellyttäisi, että tekijällä on havaintoja kumppaninsa tahdosta, silloin tilanteessa, jossa tällaista havaintoa ei ole, syntyy selonottovelvollisuus.

Mitä mieltä olette ehdotetuista säännöksistä, jotka koskevat tilanteita, joissa teon kohteella ei ole mahdollisuutta muodostaa tai ilmaista tahtoaan (rikoslain 20 luvun 1 §:n 2 momentin 2 kohta ja 3 §:n 2 momentin 2 kohta)?

-

Muut aikuisiin kohdistuvat seksuaalirikokset

Mitä mieltä olette ehdotetusta seksuaalisen kajoamisen törkeän tekemuodon säätämisestä?

RL 20: 3 ja 6 § Seksuaalinen kajoaminen ja seksuaalinen ahdistelu

Seksuaalisen kajoamisen nimikkeellä korvattaisiin nykyinen RL 20 luvun 4 §:n pakottaminen seksuaaliseen tekoon. Siitä säädettäisiin myös törkeä tekemuoto, jota pakottamisessa ei nykyisin ole. Nykyisen seksuaalisen ahdistelun (5a §) soveltamisalaa laajennettaisiin koskettelusta kuvaamiseen ja sanalliseen viestintään.

Ongelmallista näiden säännösehdotusten suhteen on se, että niissä molemmissa perustekomuotona on koskettelu ja kuvaaminen, joka mainitaan kajoamisen perusteluissa. Molempien pykälien perusteluissa edellytetään koskettelun ja kuvaamisen suuntautuvan seksuaalisesti merkityksellisiin

kehonosiin (s. 161 ja 174). Ainoat luonnehdinnat soveltamisalan eroista ovat ne, että hameen alta kuvaaminen olisi ahdistelua, kun taas sukupuolielinten tai sukupuoliyhteyden kuvaaminen olisivat kajoamista, ja vastaavasti vaatteiden koskettelu kuten helman nostaminen tai vetoketjun avaaminen olisi ahdistelua ja niiden riisuminen kajoamista (s. 178).

On tietysti totta, että seksuaalisen itsemääräämisoikeuden loukkaus on näissä tilanteissa eriasteista, mutta kun tekotavat ovat molemmissa pykälissä samanlaiset ja rangaistusasteikossa on hyvin merkittävä ero siinä, että ahdistelusta voi selvitä sakolla, kun kajoamisesta tuomitaan aina vankeutta, olisi pykälien soveltamisalat kyettävä erottamaan toisistaan selkeämmin. Käytännössä on nimittäin varsin tulkinnanvaraista, milloin on kyse vaatteiden koskettelusta ja milloin niiden riisumisesta. Eron tekemisessä voisi auttaa se, että selvitettäisiin, millaisista seksuaalisista teoista nykyisen pakottamispykälän nojalla on käytännössä tuomittu.

Mitä mieltä olette ehdotetusta seksuaalista hyväksikäyttöä koskevasta säännöksestä?

-

Mitä mieltä olette seksuaalista ahdistelua koskevan säännöksen soveltamisalan ehdotetusta laajennuksesta?

-

Mitä mieltä olette ehdotetusta seksuaalisen kuvan luvaton levittämistä koskevasta säännöksestä?

-

Mitä mieltä olette sukupuoliyhteyden määritelmän ehdotetusta laajentamisesta?

Laajennukseen on valikoitunut vain tietyt menettelytavat ilman tunkeutumista (kuten nuoleminen). Ehdotuksen ulkopuolelle jää, mitä ilmeisemmin menettelyjä, jotka toteutuessaan ovat yhtä loukkaavia ja vahingollisia kuin ehdotettu laajennus. Tärkeää on se, että sukupuoliyhteyden määritelmä on yksiselitteinen ja yleisesti hyväksytty myös kattavuutensa puolesta. Nykyinen määritelmä on tässä suhteessa riittävä. Mikäli tarkoitus on ankaroittaa eri tekemuotojen rangaistavuutta, se olisi mahdollista toteuttaa ehdotetulla törkeän seksuaalisen kajoamisen kriminalisoinnilla.

Muita aikuisiin kohdistuviin seksuaalirikoksiin liittyviä huomioita?

Mikä on seksuaalisen hyväksikäytön ”taivuttamisen” suhde raiskaussäännöksen vapaaehtoisuuteen?

Taivuttamisen määrittely jää mietinnössä varsin epämääräiseksi. Mitä on se taivuttelu, joka ei ole sallittua ehdottelua, mutta ei toisaalta myöskään poista vapaaehtoisuutta raiskaussäännöksen soveltamiseen johtavalla tavalla? Sama ongelma koskee lapsiin kohdistuvia tekoja, joissa on kyse taivuttamisesta.

Lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset

Mitä mieltä olette ehdotuksesta säätää lapsiin kohdistuvia tekoja koskevat säännökset omaksi kokonaisuudekseen?

-

Mitä mieltä olette lapsenraiskausta koskevasta säännöksestä?

Säännöksessä tarkoitetut kehottaminen, taivuttelu ja houkuttelu voivat aiheuttaa näyttö- ja tulkintaongelmia. Epäselväksi jää, riittääkö pelkästään tekijän aloitteellisuus, mitä voitaisiin pitää perusteltuna. Tämän vuoksi 2b kohta voisi kuulua esimerkiksi seuraavasti: ”jos osapuolten iässä ja henkisessä kypsyydessä on olennainen ero ja lapsi on saatu sukupuoliyhteyteen toisen aloitteesta...”

Mitä mieltä olette seksuaalista kajoamista lapseen koskevasta säännöksestä?

-

Mitä mieltä olette sukupuoliyhteyksien ja seksuaalisten tekojen säätämisestä rangaistavaksi sellaisenaan lapsenraiskauksena tai seksuaalisena kajoamisena lapseen, kun ne kohdistuvat alle 12-vuotiaaseen lapseen?

-

Mitä mieltä olette muutoksista paritusta koskevaan sääntelyyn?

-

Mitä mieltä olette muutoksista lasta seksuaalisesti esittäviä kuvia koskevaan sääntelyyn?

-

Muita lapsiin kohdistuviin seksuaalirikoksiin liittyviä huomioita?

-

Rangaistukset

Mitä mieltä olette ehdotetuista rangaistusasteikoista?

-

Muut huomiot

Huomioita esityksen arvioituihin vaikutuksiin liittyen?

-

Huomioita muihin lakeihin ehdotettuihin muutoksiin liittyen?

-

Muita huomiota liittyen esitettyihin lakiehdotuksiin?

Muiden kohtien osalta Itä-Suomen hovioikeudella ei ole lausuttavaa.

Nieminen Pertti
Itä-Suomen hovioikeus

Turunen Milla
Itä-Suomen hovioikeus